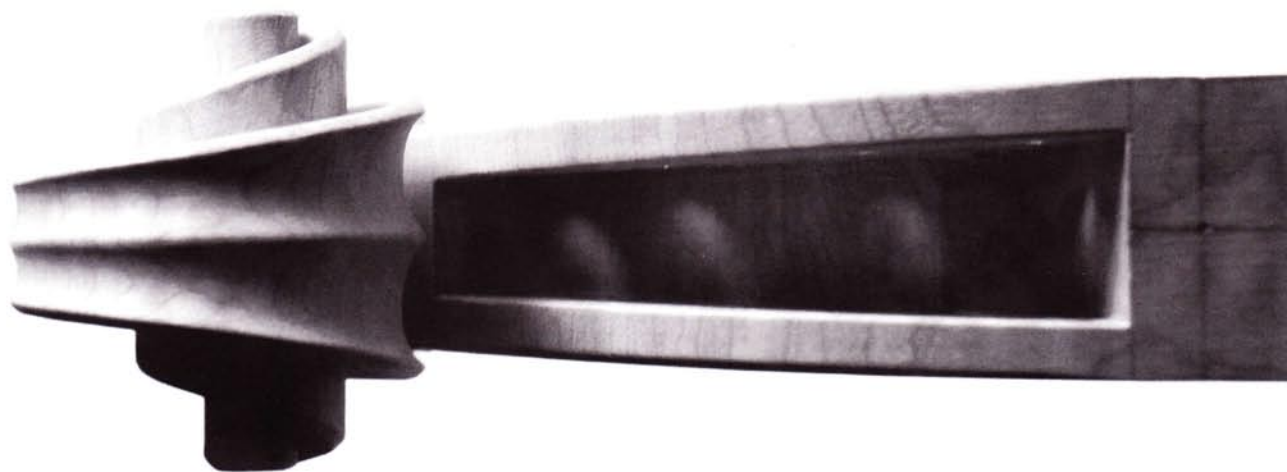

I housle mají duši,

shodují se houslista Pavel Šporcl a houslař Jan Špidlen

Oba patří ke generaci třicátníků, oba u nás získávají uznání jako vůdčí osobnosti oboru. Pavla Šporcla zná široká veřejnost díky jeho mimořádným dispozicím ke hře na housle. Své vykonává také jeho image – je známý svými pirátskými šátky, náušnicí v uchu, koženými kalhotami a neformálním vystupováním. Po ukončení konzervatoře nastoupil na Akademii múzických umění, avšak v roce 1991 studium přerušil a odcestoval na pět let studovat do USA. Býval „zarytý frakoun“, ale přišlo mu líto, že na koncerty chodí většinou starší lidé. Rozhodl se brzy po studiích, že to změní. Vedle vzácného starého nástroje hraje i na nové housle z dílny Jana Špidlena.

PAVEL ŠPORCL

Vaše *Žlutomodré CD*, recitál s klavírem, získalo hned půl roku od vydání zlatou deskou Supraphonu a za další tři měsíce dokonce platinovou. Jste v prodeji velmi úspěšní. Co vše vás čeká během podzimních měsíců?

Těším se na spoustu krásných věcí. Na konci září budu točit druhou polovinu live CD s Českou filharmonií. První půlka už je hotová, je to záznam ze zahajovacího koncertu sezony 2001/2002, kde jsem s dirigentem Vladimírem Ashkenazym hrál Dvořákův *Koncert a moll*. Letos natočím Čajkovského *Houslový koncert* s dirigentem Jiřím Bělohávkem. Bude to má druhá nahrávka pro Supraphon, vyjít by měla v říjnu a byl bych moc rád,

kdyby byla stejně úspěšná jako ta první... Na začátku října se objevím se Symfonickým orchestrem Maďarského rozhlasu na festivalech Bratislavské hudební slavnosti a v Brně na Moravském podzimu s Brahmovým *Koncertem D dur*. Hned poté odletím na turné po Japonsku.

Do Japonska se vracíte letos podruhé. Jaké to tam z vašeho pohledu je?

Jednoznačně úžasné. Jsem moc rád, že jsem mohl poprvé u Universal Music Japan natočit v březnu letošního roku CD, které jsem hned v červnu v Japonsku představoval na svém prvním turné. Japonci jsou velmi hudby-

milovní, a i když také u nich dochází k odlivu posluchačů klasické hudby, na koncerty jich chodí stále hodně. Byl jsem nesmírně překvapen jejich spontánností, nejenže jsou velmi vnímaví, ale na mých koncertech se i smáli, a dokonce u přídávku tleskali do rytmu, což byl úžasný zážitek. To, že by se Japonci na koncertech neuměli „odvázat“, jak se obecně usuzuje vzhledem k jejich jinak uzavřenému chování, se mi rozhodně nepotvrdilo. Také se mi moc líbí čistota na ulicích, bezpečnost, preciznost a to, že se tam nekrade. Myslím, že se od nich máme hodně co učit.

Platí ještě, že Japonci znají, obdivují a milují českou hudbu?

Určitě. Já jsem na svých recitálech hrál Dvořákovy romantické kusy a měly velký úspěch.

S čím máte u Japonců větší ohlas – s virtuózními kusy, nebo s romantickou lyrikou?

Myslím, že v tom se Japonci nijak neliší od posluchačů z jiných zemí. Někdy si s kolegy muzikanty říkáme, že kdybychom zahráli místo celého koncertu jen přídávky, měli bychom stejný úspěch. Samozřejmě to tak doopravdy není... Myslím, že je velmi důležitý správný výběr repertoáru. Já se na svých recitálech snažím hrát

různé typy skladeb, od těch známých přes ty, které jsou pro mnohé posluchače naprosto nové. Nebojím se ani soudobé muziky. Na konci koncertu vždy hraju několik virtuózních kousků, protože chci lidi potěšit, ukázat jim, co se všechno dá na housle zahrát – a jsem rád, když jim vyloudím úsměv na tváři. Tím vším se snažím lidem ukázat, že klasická hudba je krásná a nemusejí se jí bát. Proto si také své koncerty uvádím a navazuji tím daleko lepší kontakt s publikem. Reakce posluchačů je zatím velmi příznivá, tak si myslím, že to je jedna z možných cest, jak klasickou hudbu oživit.

Jaký vlastně jste? Jak se vidíte?

Těžko mohu na tuto otázku objektivně odpovědět. Myslím si ale, že mám alespoň dvě dobré vlastnosti – houževnatost a vytrvalost. Ostatní úsudek nechám na jiných.

Předpokládám, že housle jsou pro sólistu vašeho formátu víc než jen nástroj, víc než jen „pracovní nářadí“. Co přesně pro vás jsou?

To se nedá popsat slovy. Snad stačí, když řeknu, že by se zhroutil svět, kdybych najednou na housle nemohl hrát.

Máte víc nástrojů. Má každý svou vlastní duši? Jak se liší?

Většinu koncertů odehraju na housle z roku 1749 postavené italským houslařem Carcassim. Jsou to nádherné housličky a jsem moc šťastný, že se mi je – i díky pomoci jedné banky – podařilo získat. Můj druhý nástroj postavil náš nejlepší současný houslař Jan Špidlen v roce 2001. Mezi Carcassim a Špidlenem je rozdíl několika staletí, přesto mají oba nádherný zvuk a je z nich cítit, že byly postaveny s láskou.

Rozmlouváte se svými houslemi, když hrajete? Jsou třeba pocitově něčím jako součástí vašeho těla?

Určitě. Když jsem se letos chystal na dovolenou a odkládal jsem je na měsíc do futrálu, políbil jsem každou jejich stranu a děkoval za to, že mi celou sezonu tak krásně sloužily.

Jak vnímáte jejich zvuk? Zevnitř jako zpěvák svůj hlas?

Těžko říct. Každý nástroj má svou duši, svou barvu, každý je jiný. Je nádherné snažit se najít jednotlivé barevné tónové odstíny. To mě na cvičení baví asi nejvíc.

O jaký zvuk obecně usilujete? Jaký se vám líbí u jiných houslistů?

Říká se, že nejhezčí tón má Itzhak Perlman. Jeho a moje učitelka, paní Dorothy DeLay říkala, že Perlman neustále přemýšlel o své hře a na každou hodinu přišel s jiným nápadem, jak hrát ještě krásněji. Oproti tomu

Každý nástroj má svou duši,
svou barvu, každý je jiný.
Je nádherné snažit se najít
jednotlivé barevné tónové
odstíny. To je to, co mě asi na
cvičení baví nejvíc.

zvuk houslí Jaschi Heifetze byl elektrizující a Fritz Kreisler hrál nejelegantněji. Tito tři houslisté byli podle mého názoru v minulém století nejlepší. Já se snažím o to, abych se co nejvíc přiblížil těmto ideálům.

Je velký rozdíl mezi starými vzácnými nástroji a novými houslemi? Je opravdu tak velký rozdíl mezi mistrovským a továrním nástrojem? V čem přesně?

Samozřejmě, že jednotlivé nástroje se velmi liší. Když vynechám tovární housle, které jsou pro koncertní hru naprosto nevhodné, rozdíl mezi novým a starým nástrojem je obrovský. To ovšem neznamená, že ten starší nástroj musí být vždy lepší, dokonce si myslím, že kdybyste zavřel oči a poslouchal nástroje jednotlivých období, mnohdy byste nepoznal, kdy se hrálo na nástroj nový a kdy na starý.

Na druhou stranu si ale nedovedu představit, že by se někdy v budoucnu podařilo překonat krásu i zvuk stradivárek nebo guarnerek. Staré housle mají jednu obrovskou výhodu – jsou „vyhrané“. A protože se mnohdy na nich vystřídala řada skvělých houslistů, kteří jim vtiskli svoje já, mají tyto staré nástroje nepopsatelnou duši. A na to si nové housle budou muset počkat několik staletí.

Když budete trochu rekapitulovat svou profesionální dráhu, z čeho máte největší radost?

Necítím se na jakékoli rekapitulaci, ještě k něčemu takovému nedozrál čas a doufám, že mě čeká ještě spousta krásných chvil s houslemi. Největší radost ale mám nejspíš ze dvou věcí – že se mi daří plnit si sen, a to oživit klasickou hudbu, a tím přilákat na koncerty

veliké množství mladých lidí, a že dělám práci, která mě baví a kterou mohu obohatit i ostatní.

A co vás čeká po Japonsku?

V listopadu a prosinci náročné turné po vlastech českých, kde na každém koncertě, většinou se Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu a jeho šéfdirigentem Vladimírem Válkem, odehrají a představím celé nové CD, to znamená Dvořákův a Čajkovského houslový koncert. Bude to pro mne obrovská výzva, nezaznamenal jsem, že by se kdy český houslista o něco takového pokusil. Snad to všechno dobře dopadne.

– PETR VEBER

**Pavel Šporcl hraje houslové koncerty
P. I. Čajkovského a A. Dvořáka
9. 11. v 19.30.**

**Zahajovací slavnostní koncert se
bude konat 9. listopadu ve Smeta-
nově síni Obecního domu, spoluúčín-
kuje SOČR s Vladimírem Válkem. Český
rozhlas 3 - Vltava jej bude vysílat v pří-
mém přenosu a je zároveň mediálním
partnerem celého turné.**

JAN ŠPIDLEN

Jan Špidlen pokračuje v rodové tradici. Na housle hrál od šesti let, ale rád má i sport. Má doma několik prestižních cen z mezinárodních houslařských soutěží. Získal je nejen za housle, ale i za violu i violoncello. Tvoří skrytě beze spěchu v dílně v centru Prahy, kde dosud pracuje i jeho otec Přemysl Špidlen. Stejně jako předci i Jan nenakupuje nyní vhodné dřevo, které musí léta zrát, pro sebe, ale až pro budoucí generace houslařů.

Foto archiv Jana Špidlena

Kolik jste už vytvořil mistrovských nástrojů?
Pár desítek. Maximálně čtyři do roka.

Máte jich rozpracováno hodně současně?
Vůbec ne. Jsou houslaři, kteří staví třeba patery housle najednou. Já ne – stavím po jednom nástroji, maximálně po dvou.

A máte ke každému z nich, ke každým hotovým houslím osobní vztah?

Samozřejmě. Mám je při práci na stole tak dlouho. Na všechny vybírám zvlášť dřevo, vedu si o nástroji přesné zápisky... Housle nejsou jen nějaký výrobek. Ke každým si proto vztah vybuduji. A když se s nimi po čase znovu setkám, mám radost.

Jakého stáří se mimochodem mohou vlastně housle dožít?

Záleží na klimatických podmínkách a na zacházení. Nejstarší známé jsou někdy z doby kolem roku 1560 a nikdo je asi moc nešetřil. Myslím, že dřevo může vydržet i tisíc let.

Učil jste se od tatínka. Staví pořád dál?

Dělá, ale už méně a pomaleji. Hrozně moc mi ale pomáhá svými znalostmi. Konzultuji s ním třeba laky, pomáhá mi radou, názorem. Začal jsem se učit v polovině osmdesátých let v tehdejší západní Německu, byl jsem tam rok. Když jsem získal základy, mohl mě už táta nechat modelovat. Byl jsem také v roce 1989 na stáži v Londýně, kde jsem se věnoval opravám a restaurování. Postavil jsem tam tehdy kopii guarnerek. Ale musím říci, že dělat kopie mě jinak moc nebaví, snad jen ze studijních důvodů. Já chci dělat podle sebe.

Jak si vysvětlujete oblibu houslí jako hudebního nástroje?

Já k nim mám blízko, nevnímám to moc mysticky, ale je jasné, že jsou jakýmsi symbolem hudby. Jejich zvuk je podobný lidskému hlasu. Houslemi se dá vyjádřit velice mnoho, k dispozici jsou hmaty i tah smyčce... Jsou jedinečné. Není snad jiný nástroj s podobnými vlastnostmi. Uplatňují se i ve folklórní hudbě, a to nejen české. Bývaly skoro v každé rodině, ale dnes v době televizí a desek to tak už není. Je ostatně těžké na ně hrát...!

Vy sám, předpokládám, jste také houslista.

Jsou i houslaři, kteří houslisty nejsou. Myslím, že ale možnost vyzkoušet si to sám a mít si o čem povídat s houslisty může pomoci. Já jsem schopen si zahrát pro svou potřebu. Když jsem byl dítě, k houslím mě nutili. Byly to těžké začátky...

Jak se vlastně vaše housle dostaly k Pavlu Šporclovi?

Koupil před pár lety od táty housle vyrobené někdy koncem šedesátých let a hrál na ně rok nebo dva. Praskly ale na citlivém místě, my jsme to opravili a zvuk se přece jen trochu změnil. V té době shodou okolností u mě byly housle, které jsem vyrobil pro někoho jiného, kdo je nakonec odmítl a nevzal si je. Pavel je tady viděl, líbily se mu, a tak jsme se dohodli, že vrátí ty otcovy a vezme si tyhle a že budeme oba spokojeni. Pokud vím, koncertuje spíš na svůj starý italský nástroj, ty moje má

na cvičení nebo když nechce staré housle tahat po světě do rozdílného klimatu, protože staré nástroje tím trpí.

Jaký je vlastně rozdíl mezi starým a novým nástrojem? Jenom ve věku?

Ano. Je až paradoxní, jak se my houslaři pořád vracíme k tři sta let starým vzorům. Hledíme dozadu a snažíme se dohnat tehdejší mistry. Vývoj se vlastně zastavil u Amatiho a Stradivariho a od té doby se všichni snažíme je „napodobit“. Vývoj jde spíše směrem k masové tovární nebo manufakturní výrobě, kde se objevuje elektronika pro nástroje uzpůsobené některým novým hudebním žánrům a kde se místo dřeva už uplatňují i jiné materiály. Dělat ale z uhlíku mistrovské housle s uměleckým rozměrem by asi bylo divné. Zvláště při pomyslení, že takové se nedlabou, ale lisují a pečou...

Vaše inspirace v minulosti je určitě něco jiného, než když se postaví kopie třeba konkrétního starého cembala, nebo ne?

Ano i ne. Moderní houslaři se většinou zabývají modely klasických nástrojů – nejedná se tedy o kopie. Barokní nástroje se střevovými strunami, to je retrostyl. A nakonec přesnou kopii nějakého starého nástroje dovedeme postavit také.

V čem jsou dnes housle jiné než před třemi sty lety?

Posun nastal od barokních nástrojů jen ve stavbě krku, který se zaklonil směrem dozadu. Změnily se však struny. Proměnily se totiž nároky na nástroje, protože se hraje ve větších sálech a pro víc lidí, takže struny jsou čím dál pevnější. Ale materiál, tvar, tloušťka desek... to se za tři sta let příliš nezměnilo. Musíme si ovšem uvědomit, že Stradivariho housle mají své kvality dané stářím, skvělým uměleckým provedením, skvěle hrají, ale také je to legenda. Kupuje se pravost. Jako u starožitností.

V čem spočívá dokonalost? Jen v těch pověstných starých ladicích?

Laky jsou nejpobulárnější houslařské téma, ale nelze je vytrhnout z kontextu. Ano, nikdo stoprocentně neví, z čeho je tehdy míchali. Ale také se neví, jaká přesně byla posloupnost pracovních úkonů, člověk měl k dispozici jiné nástroje, nesrovnatelně primitivnější. Pracovali tehdy mnohem méně přesně, ale rychleji. Houslařství nebylo tak uznávaným uměleckým oborem. Bylo to jen lepší řemeslo.

Co je nejtěžší při napodobě?

Když to přezenu, nástroje byly kdysi dělány téměř od oka. Právě v tom je jedinečnost umění, když je tam vidět ruka mistra. A to je dnes hrozně těžké napodobit. Jsme trochu ve slepé uličce. Je nesmysl napodobovat ruku Stradivariho či jiného mistra aktivního před 300 lety v úplně odlišných podmínkách, každý by měl dělat svou rukou. Dělat s našimi dokonalými nástroji schválně nepřesně, to je také nesmysl. Housle tedy vypadají přesněji, ale o to méně mají charakter svého tvůrce. Nejcenější dnešní nástroje jsou i dnes ty, na nichž je vidět, že je někdo stvořil a kdo to byl. Tím se umění liší od pásové výroby. Prostor pro osobní vyjád-

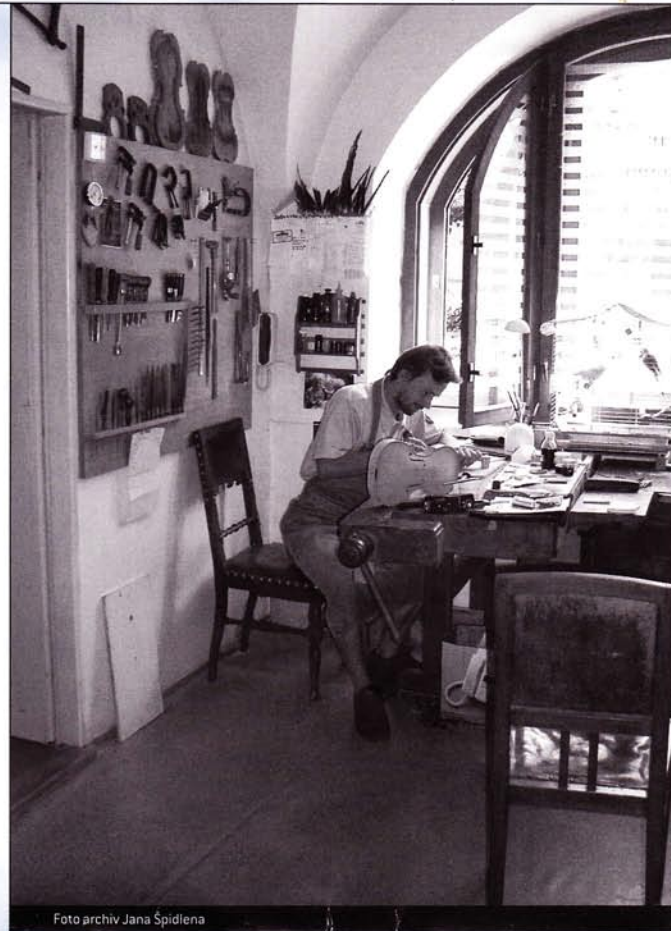

Foto archiv Jana Špidlena

Je to prostě věc rukopisu. Takhle jsem vyrostl, takhle to vidím a cítím, takovou mám zkušenost... Z toho vyplývá, jak housle dělám.

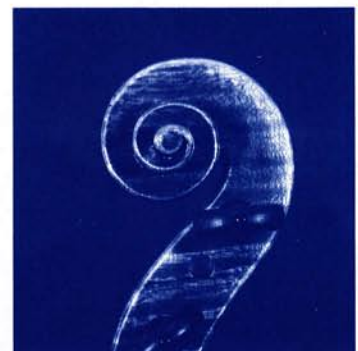

Foto archiv Jana Špidlena

ření houslaře je ale strašně malinký, protože se stále pohybujeme jen na poli daných klasických modelů a tvarů.

Stavíte housle s nějakým předem daným zvukovým záměrem, každé jiné?

Ne. Myslím, že se všichni snažíme udělat housle, které se budou svým zvukem co nejvíc podobat stradivárkám a budou mít co největší a co nejušlechtlejší zvuk.

Padnou-li tedy nějaké konkrétní housle interpretovi do oka, jde jen o vkus houslisty?

Nástroje se samozřejmě liší, ale není to houslařův zájem. Nesnažím se schválně udělat jedny znějící temněji a druhé, které víc ječí. Ono to tak ovšem stejně vyjde, a pokaždé jinak, protože dřevo je organický materiál.

Jsou rozdíly i mezi továrními houslemi?

Ano, ale celková úroveň je o několik tříd nižší. Tam asi ani nikoho nenapadne mezi konkrétními nástroji vybírat.

V čem spočívá duše nástroje?

Je to v jeho uměleckém ztvárnění i ve zvuku. Nejen v tom, co slyší posluchač, ale i v tom, jak se houslistovi hraje, jak se mu housle ozývají v rukách a u ucha, kde je pochopitelně vjem jiný. Houslista si buduje vztah k nástroji na základě pohody při hraní a na základě výtvarné stránky. Poměr houslisty k nástroji je pak skutečně ohromně osobní. U starých nástrojů je to ještě umocněno. Když někomu ukradnou stradivárku, je to jako kdyby přišel o vlastní dítě. Snad i k mým nástrojům si houslisté můžou vybudovat nějaký vztah.

Je houslařská dílna rozpoznatelná podle zvuku nástroje?

I moje housle by měly být rozpoznatelné. Podle zvuku ale asi ne, spíše podle vzhledu. Snad jen o Guarnerim se říká, že má typický zvuk, ale i to je spíš otázka názoru.

Dokázal byste říci, podle čeho jsou vaše housle rozpoznatelné?

Asi ne. Není to nikdy záměr. Ve tvaru a podobně se stejně nedá nic nového vymyslet. Takové pokusy vždycky pohořely. Je to prostě věc rukopisu. Takhle jsem vyrostl, takhle to vidím a cítím, takovou mám zkušenost... Z toho vyplývá, jak housle dělám. Sám v sobě bojuji s tím, že je nechci příliš precizní. Ale možnosti mám a sám asi precizní jsem, takže nedokážu schválně dělat chyby nebo housle odložit, dokud nejsem přesvědčen, že je to bezvadné, je to můj vnitřní boj. Housle mi vycházejí stále příliš přesné, ačkoliv bych tam chtěl mít víc toho uměleckého. Také housle většinou do jisté míry „nastarím“ – trochu smyji lak z okrajů a z částí, které bývají na starých nástrojích ohmatané a odřené. Taková „maska“ je vždy unikátní a napomáhá jedinečnosti nástroje. Někdy dokonce napodobím i usazenou špínu, ale nechci to s patinou přehánět. Přeci nepopírám, že stavím nové housle.

– PETR VEBER